

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації**

**Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Народне пісенне мистецтво”**

Київ – 2005

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних
закладів культури і мистецтв

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність “Народна художня творчість”
Спеціалізація “Народне пісенне мистецтво”

2005

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації, – Вінниця: НОВА КНИГА, 2005. – 72 с.

Укладач: **Т. О. Найнак** – викладач Лозівського училища культури і мистецтв

Рецензенти: **О. О. Верба** – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри теорії музики та фортепіано Харківської державної академії культури
П. В. Самотіна – викладач Харківського училища культури

Відповідальний за випуск: **Т. Ф. Стронько**

Редактор: **Є. Д. Колесник**

Підписано до друку 02.12.05 р. Гарнітура Times
Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк офсетний.
Обл.-вид. арк. 4,5. Наклад 100 прим.

Видавництво «Нова Книга» м. Вінниця, вул. Стеценка, 46/85
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК №103 від 30.06.2000 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: newbook1@vinnitsa.com
www.novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв України, 2005

Пояснювальна записка.

“Постановка голосу” – один із профілюючих предметів хорових відділів училищ культури. Майбутній керівник хору повинен володіти методикою навчання учасників хорового колективу, вміти працювати над культурою співацького звуку. Керівник хору повинен мати високорозвинутий вокальний слух, вміти продемонструвати голосом хорові партії.

Після вивчення курсу вокалу студенти повинні: отримати відомості про анатомію голосового апарату та режиму роботи – гігієну співацького голосу; у доступному діапазоні свого голосу оволодіти вокально-технічними способами вірного звуковідтворення; набути навички вокального виконавства; розвинути вокальний слух, тобто набути вірного орієнтування у звучанні вокальних голосів; оволодіти елементарними (початковими) теоретичними основами постановки голосу, методичними прийомами виховання вокальних навичок; ознайомитися з вокально-педагогічним репертуаром; вміти застосовувати набуті навички в практичній роботі з хором (продемонструвати голосом вірне вокальне звучання, грамотно пояснити хору основні вокально-технічні засоби звуковідтворення та музичні нюанси).

Програма з курсу “Постановка голосу” розрахована на три курси навчання, з заняттями один раз на тиждень. Перші початкові курси спрямовані на розвиток правильного дихання та оволодіння навичками вірного звуковідтворення.

Вокальна педагогіка розрахована окремо для жінок та чоловіків, вона включає чотири основні частини: Академічна манера співу (для хорової та ансамблевої підготовки); Оперна манера співу (для виконання сольних ліричних арій та романсів); Народна манера співу, що відповідає спеціалізації училища (“Народне пісенне мистецтво”); Естрадна манера співу (для виконання вокально-джазової та естрадної пісні). Отже, передбачений як хоровий спів творів, так і ансамблеве та сольне майстерне виконання пісенного репертуару.

До змісту програми “Постановка голосу” входять теми на предмет розуміння форми, ідеї, характеру, стилю вокального твору, що виконується. Комбінування різних виразних засобів підпорядковані основній задачі – виразності виконання, вірній передачі змісту твору, а також розвиток образного мислення, єдність мовної та музичної інтонації.

Підсумковий контроль. Після кожного семестру проводиться контрольний урок або залік, диференційований залік або іспит. У перших семестрах це в більшій мірі вправи (твори з текстом, або вправи та вокаліз, або тільки вправи). У наступних курсах вокалізи або твори з текстом. До заліку – два різнохарактерні твори, один твір без супроводу або два твори із супроводом. На диференційний залік виносяться два твори із супроводом. На екзаменаційний іспит треба підготувати класичний твір або твір без супроводу, а також ансамбль або твір із супроводом.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Жіночі голоси

Академічна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Задачі, які ставитимуть перед студентом, не повинні перевищувати його здібностей, тому що академічна манера співу передбачає природний розвиток голосу, виключаючи лемент, горлове звучання та штучні методи звукоутворення.

З початку навчання вокалу пропонується використовувати нескладні вправи на скріплення м'язів дихання, близького і польотного звукоутворення. Студент повинен освоїти правила постановки корпусу, голови, рук.

У першому семестрі навчання слід обмежити двома чи трьома творами, що мають неширокий діапазон, прості і чіткі вокально-технічні завдання. Виконання твору з текстом повинне бути виразним, з чіткою дикцією, на диханні.

На контрольний урок виносяться 2 твори:

- Вокаліз з обмеженим діапазоном, без пунктирного ритму.
- Пісня (романс) із супроводом або вокаліз із сольфеджіо.

I курс, II семестр (20 годин)

Робота в другому семестрі вмещає в себе навчання вокальним навичкам: роботі над диханням і розподілом його на короткі фрази, поняття кантилени. Тренування дихальних м'язів, ознайомлення з понят-

тям “закріплення вдиху на опорі”. Робота над дикцією в дуже повільних і дуже швидких темпах. Музичне інтонування на прикладі вправ на основі мажорної і хроматичної гам.

Наприкінці першого курсу на контрольний урок виносяться два твори:

- Вокаліз із супроводом (можна сольфеджіо).
- Пісня куплетного складу, або романс із супроводом.

II курс, III семестр (17 годин)

Зміцнення знань, отриманих на першому курсі. Співання вправ на розширення діапазону, розвиток вокальної техніки, використання вправ без супроводу, чисте інтонування ступенів ладу (діатонічних і хроматичних), інтервалів і акордів.

На контрольний урок виносяться два твори:

- Вокаліз або пісня.
- Ліричний романс або пісня.

II курс, IV семестр (20 годин)

Ціль роботи в четвертому семестрі – це ознайомлення з роботою грудного резонатора. Зміцнення знань про роботу носоглоткового апарату і ротової порожнини. Ознайомлення з поняттями “маска”, “ротовий рупор” і “польотність звуку”. Робота над яскравістю, металом, дзвінкістю голосу.

Наприкінці другого курсу на диференційний залік підготувати два ліричних твори:

- Ліричний романс російського чи українського композитора-класика.
- Стародавній російський романс або ліричну українську народну пісню.

III курс, V семестр (17 годин)

Знайомство з високою медіантою, італійською школою бельканто. Робота над близьким і чітким словом, зміцнення дикційних навичок. Постановка “опори” дихання, тренування м'язів дихання спеціальними вправами, уміння розподіляти запас повітря на великі фрази. Володіння різними штрихами і рухливими нюансами вокальної техніки. Поняття рівності регістрів, високої позиції.

На контрольний урок підготувати три твори:

- Класичний романс чи пісню.
- Ліричний романс українського композитора.
- Народну пісню або ансамбль (по можливості).

III курс, VI семестр (20 годин)

Зміцнення знань одержаних у п'ятому семестрі. Продовження роботи над диханням. Приділення великої уваги роботі над репертуаром, новими жанрами: академічної пісні, класичними та російськими стародавніми романсами, роботі над образом, виразністю виконання.

До іспиту необхідно підготувати три твори:

- Ліричну арію російського або українського композитора-класика.
- Класичний романс.
- Пісню або ансамбль.

Оперна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Первісною задачею є розвиток вокальних навичок співу на диханні. Положення корпусу під час співу, рухливість нижньої щелепи, вірне формування голосних і чітка вимова приголосних звуків, навички протяжливого співу, вміння правильно брати дихання і використовувати його до кінця фрази. Основна мета навчання в першому семестрі – це навчитися “диханню на опорі”, тобто зміцнювати м'язи дихання і працювати над об'ємним звучанням голосу.

У першому семестрі необхідно підготувати два або три вокалізи (твори без тексту) із супроводом, з обмеженим діапазоном, що включають гамоподібні обороти з нескладною вокальною технікою. Можливо – один твір з текстом або сольфеджіо.

На контрольний урок виносяться два твори:

- Вокаліз, що виконується на визначену голосну літеру.
- Вокаліз з назвою нот або пісня.

I курс, II семестр (20 годин)

При роботі з класичним, оперним голосом особлива увага приділяється об'ємному звучанню, співу “на диханні” з максимально натягнутими м'язами і тканинами навколо голосових зв'язок. На початково-

му етапі необхідно знайти нові відчуття “глибокого”, об'ємного довгого, розтягнутого звучання, привчивши дихання працювати з відчуттям “опори” і в той же час легкості, як би опускаючи його до низу.

Наприкінці першого курсу на контрольний урок виносяться два твори:

- Вокаліз із супроводом на обрану голосну.
- Пісня або класичний романс.

II курс, III семестр (17 годин)

Зміцнення навичок з першого курсу. Продовження роботи над зміцненням дихання й об'ємного звучання. Почати роботу над головним резонатором та близьким звучанням слова. Працювати над дикцією.

Наприкінці семестру на заліковий урок виносяться два твори:

- Ліричний романс вітчизняного композитора.
- Пісня або ансамбль.

II курс, IV семестр (20 годин)

Навчитися працювати в грудному резонаторі, використовуючи вокальні вправи в низькому діапазоні. Основну увагу приділити вирівнюванню звучання у всіх регістрах. Почати роботу з розширення діапазону. Навчитися утримувати нижньореберне дихання та об'ємне звучання у верхньому діапазоні.

Для здачі іспиту необхідно підготувати два твори:

- Ліричну арію вітчизняного композитора.
- Класичний романс або пісню.

III курс, V семестр (17 годин)

Робота над навичками, освоєними в минулих семестрах. Правильний розподіл дихання на довгі фрази, у вправах на одну, півтори, дві октави, з використанням співу на глісандо, стакато, легато. Робота над вправами на гнучкість голосу, вокальною технікою, пасажами у верхній ділянці діапазону.

На контрольний урок виносяться два твори:

- Класичний романс.
- Пісня або ансамбль.

III курс, VI семестр (20 годин)

Подальша робота над постановкою вокального голосу повинна ґрунтуватися на роботі над оперними партіями, класичними творами різних епох. Робота над образом, характером, музичними нюансами, підвищенням інтелектуального рівня, культури виконання творів. Проробити техніку співу на *forte*, *piano* у всіх регістрах і різних темпах.

Наприкінці третього курсу до іспиту необхідно підготувати три твори:

- Ліричну арію закордонного композитора.
- Класичний романс.
- Пісню або ансамбль.

Народна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Постановка вокального голосу народною манерою виконання буде вироблятися за допомогою унікальної фонопедичної вокальної системи викладача-вокаліста Санкт-Петербурзького хорового училища ім. М. Глінки В. В. Ємельянова.

Фонопедичний метод істотно відрізняється від традиційних методів роботи з голосом насамперед тим, що він розроблений як засіб відновлення для профілактики голосових розладів. Задача фонопедичного методу – виявити непоставлені голоси, запропонувати методи їхнього розвитку, переводу їх з неявного стану в явний.

Ємельянов В. В. розробив власну теорію регістрів голосу, що і є основою його методу, головним принципом якого є опора на древній рівень голосової активності людини – голосові сигнали домовної комунікації.

У першому семестрі робота акцентована на навичках правильного включення регістрів та доцільному їх використанні.

На контрольний урок виносяться два твори:

- Народна пісня із супроводом, у нижньому регістрі.
- Народна пісня з використанням нижнього та середнього регістрів.

I курс, II семестр (20 годин)

У другому семестрі продовжити роботу над регістрами. Почати активне тренування дихальних м'язів, виробити нижньореберне ди-

хання. Оскільки у жінок від природи діє лише верхнє (грудне) дихання, потрібно за допомогою штучних методів тренувати нижньореберне дихання. Під час менструального періоду жінкам не рекомендується займатися співом.

У роботу з регістрами включити багаторазове подовження тривалості голосних проти мовного часу звучання та опрацювати весь комплекс фонопедичних вправ, що складається із шести циклів (перші три цикли застосовуються як ігрові і виконуються без підтримки фортепіано):

- Артикуляційна гімнастика.
- Інтенаційно-фонетичні вправи;
- Голосові сигнали домовної комунікації.
- Фонопедичні вправи в нижньому регістрі.
- Фонопедичні вправи на регістровий “поріг”, перехід від нижнього регістра у верхній.
- Фонопедичні вправи в середньому і верхньому регістрі.

Наприкінці першого семестру на контрольний урок виносяться два твори:

- Народна пісня, що виконується тільки в нижньому регістрі.
- Народна пісня з переходом у середній та високий регістрі.

II курс, III семестр (17 годин)

Продовжити роботу над тренуванням дихання і комплексом фонопедичних вправ. Почати роботу над активним багатофункціональним видихом та активною функцією трахеї.

Наприкінці третього семестру на контрольний урок приготувати два різнохарактерних твори:

- Народну пісню з супроводом.
- Народну пісню або ансамбль.

II курс, IV семестр (20 годин)

У четвертому семестрі продовжити роботу над удосконаленням навичок роботи дихання, резонаторів та трахеї. Продовжити працю над комплексом фонопедичних вправ. Робота над співочим вібрато та керування ним.

На заліковий урок приготувати два різнохарактерних твори:

- Народну пісню з чіткою роботою всіх трьох регістрів.
- Народну пісню без супроводу або ансамбль.

III курс, V семестр (17 годин)

Робота на третьому курсі повинна ґрунтуватися на твердих навичках, засвоєних на I і II курсах навчання. При слабкому освоєнні навичок роботи дихання та регістрів рекомендується залишити в роботі вправи для тренування дихання та комплекс фонопедичних вправ.

Освоєння нових навичок специфічної конфігурації ротоглоткового рупора та наявність оптимальних умов для регуляції некерованих резонаторних порожнин, задньої частини (кореня) язика.

На контрольний урок приготувати два різнохарактерних твори:

- Народну пісню із супроводом.
- Народну пісню в обробці сучасного автора.

III курс, VI семестр (20 годин)

Наприкінці третього курсу голос вже повинен бути досить укріплений; сильне дихання, міцний грудний резонатор дозволять співаку удосконалити його далі, більше приділяючи увагу творчому репертуару. Роботу технічних вправ направити на вирівнювання регістрів, основний акцент роблячи на низьке грудне резонування.

Також почати роботу з артикуляцією (фонетикою) та близькою вимовою тексту в творах.

Наприкінці третього курсу до іспиту необхідно підготувати три різнохарактерних твори:

- Народну пісню в обробці сучасного автора.
- Народну пісню з супроводом в естрадній обробці.
- Народну пісню без супроводу або ансамбль.

Естрадна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Мета занять з вокалу полягає в тому, щоб допомогти студенту повірити у свої сили, здібності. Навчити правильної постановки корпусу, голови, рук. З перших занять учити красі, естетиці, культурі поведінки на сцені та у класі.

У першому семестрі необхідно оволодіти правильними навичками роботи співочого апарата, м'язів дихання, звукоутворення, артикуляції та дикції. Спів м'яким нефорсованим, природним звуком.

На контрольний урок виносяться два нескладних твори із супроводом, текстом, куплетної форми, різного характеру:

- Вокаліз із супроводом.
- Пісня з використанням фонограмного супроводу.

I курс, II семестр (20 годин)

У другому семестрі необхідно виявити наявність верхнього, середнього і нижнього регістрів і почати роботу з вирівнювання звучання голосу. Робота над чистотою інтонування, диханням, атакою звуку, правильною вокалізацією голосних. Практичні вправи на одному звуку, мелодійних інтервалів, гам і гамаподібних вправ з назвою нот та на різні склади з назвою російського й англійського алфавіту, рівними тривалостями та опрацювати різні прийоми співу стакато і легато.

Наприкінці першого курсу необхідно представити два твори, бажано різнохарактерних:

- Вокаліз із супроводом.
- Пісню, що виконується під фонограму.

II курс, III семестр (17 годин)

Знайомство з елементами джазового співу. Спів акордів уверх і вниз. Виконання вправ та уривків мелодій з використанням вокального прийому "скет" (спів на різні склади: та-ба-да й ін., що надають голосу інструментального звучання). Продовження роботи над вирівнюванням регістрів за допомогою вправ на глісандо та доцільному їх використанню. Робота над розширенням діапазону. Продовження роботи над тренуванням дихання, близьким та польотним звуком.

На контрольний урок необхідно приготувати два твори:

- Вокаліз з використанням джазових елементів співу.
- Пісню.

II курс, IV семестр (20 годин)

Продовження знайомства з джазовою технікою вокального мистецтва. Робота над зміцненням дихання з вирівнюванням трьох осно-

вних реєстрів. Спів вправ для роботи трахеї та пошуку раніше невідомих відчуттів, при високій (носовій) позиції звуку та нижньореберного (широкого, розтягнутого) дихання.

Наприкінці другого курсу на заліковий диференційний урок підготувати два різнохарактерні твори:

- Пісню в джазовій манері виконання.
- Пісню.

III курс, V семестр (17 годин)

Протягом поточного семестру продовжується робота над удосконаленням джазової вокальної техніки і починається робота з динамікою, ритмом, розширенням діапазону, дикцією. Зміцнення навичок роботи дихання, правильний розподіл його на довгі фрази. Навички правильного фразування і виразності творів, що виконуються.

На контрольний урок виносяться два різнохарактерних твори:

- Пісня із супроводом.
- Пісня в джазовій манері виконання.

III курс, VI семестр (17 годин)

Велику увагу приділяти роботі над репертуаром. Розвиток емоційної чутливості на музику, що виконується. Робота над музичальністю, виразністю виконання. Навички роботи над образом, повідомлення текстового змісту, інтелекту та культури виконання творів.

На заліковий урок приготувати три різнохарактерних твори.

- Пісню під фонограмний супровід.
- Ліричний романс або ансамбль.
- Естрадну пісню.

Чоловічий голос

Академічна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Задачі, які поставатимуть перед студентом, не повинні перевищувати його здібностей, тому що академічна манера співу передбачає природний розвиток голосу, виключаючи лемент, горлове звучання та штучні методи звукоутворення.

На початку навчання з курсу вокалу пропонується використовувати нескладні вправи на зміцнення м'язів дихання, близького та польотного звукоутворення. Студент повинен освоїти правила постановки корпусу, голови, рук.

У першому семестрі навчання обмежити двома творами, що мають неширокий діапазон, прості та чіткі вокально-технічні завдання. Виконання творів з текстом повинне бути виразним, з чіткою дикцією, на диханні.

На контрольний урок виносяться два твори:

- Вокаліз з обмеженим діапазоном, без пунктирного ритму.
- Пісня або романс із супроводом, або вокаліз із сольфеджіо.

I курс, II семестр (20 годин)

Робота в другому семестрі включає в себе навчання вокальним навичкам: робота дихання та розподіл його на короткі фрази, поняття кантилени. Тренування м'язів дихання, ознайомлення з поняттям "опора дихання". Робота над дикцією в дуже повільних та дуже швидких темпах. Музичне інтонування на прикладі вправ на основі мажорної та хроматичної гам.

Наприкінці першого курсу на контрольний урок виносяться два твори:

- Вокаліз із супроводом (можна сольфеджіо).
- Пісня куплетного складу або романс із супроводом.

II курс, III семестр (17 годин)

Зміцнення знань, отриманих на першому курсі. Виконання вправ на розширення діапазону, розвиток вокальної техніки, вправ без супроводу, чисте інтонування ступенів ладу (діатонічних та хроматичних), інтервалів та акордів.

На контрольний урок підготувати два твори:

- Вокаліз або пісню.
- Ліричний романс або пісню.

II курс, IV семестр (20 годин)

Мета роботи в четвертому семестрі – це ознайомлення з роботою грудного резонатора. Зміцнення знань про роботу носоглоткового

апарата та ротової порожнини. Ознайомлення з такими поняттями, як “маска”, “ротовий рупор” та “польотність звуку”. Робота над яскравістю, металом, дзвінкістю голосу.

Наприкінці другого курсу на диференційний залік підготувати два ліричних твори:

- Ліричний романс російського або українського композитора-класика.
- Стародавній російський романс або ліричну українську народну пісню.

III курс, V семестр (17 годин)

Знайомство з високою медіантою, школою італійського бельканто, робота над близьким та чітким словом, зміцнення дикційних навичок. Постановка “опори” дихання, тренування м’язів дихання спеціальними вправами, уміння розподіляти запас повітря на великі фрази. Володіння різними штрихами та рухливими нюансами вокальної техніки. Поняття про рівність регістрів та високу позицію.

На контрольний урок підготувати три твори:

- Класичний романс або пісню.
- Ліричний романс українського композитора.
- Народну пісню або ансамбль (по можливості).

III курс, VI семестр (20 годин)

Зміцнення знань, отриманих у п’ятому семестрі. Продовження роботи над диханням. Велику увагу приділити роботі над репертуаром, новими жанрами: академічної пісні, класичними та російськими або українськими стародавніми романсами, роботі над образом, виразністю виконання.

До іспиту необхідно підготувати три твори:

- Ліричну арію російського або українського композитора-класика.
- Класичний романс.
- Пісню або ансамбль.

Оперна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Первісною задачею є розвиток вокальних навичок співу на міцному диханні. Положення корпусу під час співу, рухливість нижньої

щелепи, правильне формування голосних та чітка вимова приголосних звуків, навички протяжливого співу, уміння вірно брати подих та використовувати його до кінця фрази. Основна мета навчання в першому семестрі – це навчитися “співати на опорі”, тобто зміцнювати м’язи дихання та працювати над об’ємним звучанням голосу.

У першому семестрі необхідно підготувати два вокалізи (твори без тексту) із супроводом, з обмеженим діапазоном, що включають гамаподібні обороти з нескладною вокальною технікою. Можливо – один твір з текстом або сольфеджіо.

На контрольний урок виноситься два твори:

- Вокаліз, що виконується на визначену голосну букву.
- Вокаліз з назвою нот або пісня.

I курс, II семестр (20 годин)

При роботі з класичним оперним голосом особлива увага приділяється об’ємному звучанню, співу “на позіху” з максимально натягнутими м’язами та тканинами навколо голосових зв’язок. На початковому етапі необхідно знайти нові відчуття “глибокого”, об’ємного, довгого, розтягнутого звучання, привчивши дихання працювати з відчуттям “опори”, у той же час легкості, як би опускаючи його вниз.

Наприкінці першого курсу на контрольний урок виноситься два твори:

- Вокаліз із супроводом на обрану голосну.
- Пісня або класичний романс.

II курс, III семестр (17 годин)

Зміцнення навичок з першого курсу. Продовжити роботу над зміцненням дихання та об’ємного звучання. Почати роботу над головним резонатором, “близьким” вимовлянням слів. Ознайомлення з правильною постановкою фальцетного звуку. Робота над дикцією.

Наприкінці семестру на заліковий урок виноситься два твори:

- Ліричний романс вітчизняного композитора.
- Пісня або ансамбль.

II курс, IV семестр (20 годин)

Навчитися працювати в грудному резонаторі, використовуючи вокальні вправи в низькому діапазоні. Основну увагу приділити вирівнюванню звучання у всіх регістрах. Почати роботу з розширення діапазону. Навчитися утримувати нижньореберне дихання та об'ємне звучання у верхньому діапазоні.

Для здачі екзаменаційного уроку необхідно підготувати два твори:

- Ліричну арію вітчизняного композитора.
- Класичний романс або пісню.

III курс, V семестр (17 годин)

Робота над навичками, освоєними в минулих семестрах. Правильний розподіл дихання на довгі фрази, у вправах на одну, півтори, дві октави, з використанням співу на глісандо, стакато, легато. Робота над вправами на гнучкість голосу, вокальною технікою, пасажами у верхній ділянці діапазону. Техніка фальцетного співу.

На контрольний урок виноситься два твори:

- Класичний романс.
- Пісня або ансамбль.

III курс, VI семестр (20 годин)

Подальша робота над постановкою вокального голосу повинна ґрунтуватися на роботі над оперними партіями, класичними творами різних епох. Робота над образом, характером, музичними нюансами, підвищенням інтелектуального рівня, культури виконання творів. Проробити техніку співу на *forte*, *piano* у всіх регістрах та різних темпах.

На контрольний урок виноситься два твори:

- Класичний романс.
- Пісня або ансамбль.

Народна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Постановка вокального голосу народною манерою виконання буде вироблятися за допомогою унікальної фонопедичної вокальної системи викладача-вокаліста Санкт-Петербурзького хорового училища ім. М. Глінки В. В. Ємельянова.

Фонопедичний метод істотно відрізняється від традиційних методів роботи з голосом насамперед тим, що він розроблений як засіб відновлення та профілактики голосових розладів. Задача фонопедичного методу – виявити непоставлені голоси, запропонувати методи їх розвитку, перевести їх з неявного стану в явний.

Ємельянов В. В. розробив власну теорію регістрів голосу, що і є основою його методу, головний принцип якого – опора на древній рівень голосової активності людини – голосові сигнали домовної комунікації.

У першому семестрі робота акцентована на навичках вірного включення регістрів та доцільному їх використанні. Особливість щодо чоловічого голосу полягає у тому, що чоловіки мають нижньореберне дихання від природи, але дуже багато чоловіків не користуються цим правильно.

На контрольний урок виноситься два твори:

- Народна пісня із супроводом, у низькому регістрі.
- Народна пісня з використанням низького та середнього регістрів.

I курс, II семестр (20 годин)

У другому семестрі продовжити роботу над регістрами. Почати активне тренування дихальних м'язів. Усунути в голосі горлове, форсоване звучання.

У роботу з регістрами включити вправи з багаторазового подовження тривалості голосних проти мовного часу звучання. Включити в роботу весь комплекс фонопедичних вправ, що складається із шести циклів (перші три цикли застосовуються як ігрові та виконуються без підтримки фортепіано):

- Артикуляційна гімнастика.
- Інтонаційно-фонетичі вправи.
- Голосові сигнали домовної комунікації.
- Фонопедичні вправи в низькому регістрі.
- Фонопедичні вправи на регістровий “поріг”, перехід від нижнього регістра у верхній та навпаки.
- Фонопедичні вправи в середньому та верхньому регістрі.

Наприкінці першого семестру на контрольний урок виноситься два твори:

- Народна пісня, що виконується тільки в нижньому регістрі.
- Народна пісня з переходом у середній та високий регістри.

II курс, III семестр (17 годин)

Продовжити роботу над тренуванням дихання та комплексом фонопедичних вправ. Почати роботу над активним багатфункціональним видихом та активною функцією трахеї.

Наприкінці третього семестру на контрольний урок приготувати два різнохарактерних твори:

- Народну пісню із супроводом.
- Народну пісню або ансамбль.

II курс, IV семестр (20 годин)

У четвертому семестрі продовжити роботу над удосконаленням навичок роботи дихання, резонаторів та трахеї. Продовжити займатися комплексом фонопедичних вправ.

На заліковий урок приготувати два різнопланових твори:

- Народну пісню з чіткою роботою всіх трьох регістрів.
- Народну пісню без супроводу або ансамбль.

III курс, V семестр (17 годин)

Робота на третьому курсі повинна ґрунтуватися на твердих навичках, засвоєних на I і II курсах навчання. При слабкому освоєнні навичок роботи дихання та регістрів рекомендується залишити в роботі вправи для тренування дихання та комплекс фонопедичних вправ.

Освоєння нових навичок специфічної конфігурації ротоглоткового рупора та наявність оптимальних умов для регуляції некерованих резонаторних порожнин, задньої частини (кореня) язика.

На контрольний урок приготувати два різнопланових твори:

- Народну пісню із супроводом.
- Народну пісню в обробці сучасного автора.

III курс, VI семестр (20 годин)

Наприкінці третього курсу голос уже повинен бути досить укріплений; сильне дихання, міцний грудний резонатор дозволять співакові

удосконаливати його далі, більше приділяючи увагу творчому репертуару. Роботу технічних вправ направити на вирівнювання регістрів, основний акцент роблячи на нижньо-грудне резонування.

Також почати роботу з артикуляцією (фонетикою) та близькою вимовою тексту у творах.

Наприкінці третього курсу до іспиту необхідно підготувати три різноманітних твори:

- Народну пісню в обробці сучасного автора.
- Народну пісню з супроводом або в естрадній обробці.
- Народну пісню без супроводу або ансамбль.

Естрадна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Мета занять з вокалу полягає в тому, щоб допомогти студенту повірити у свої сили, здібності. Навчити правильної постановки корпусу, голови, рук. З перших занять учити красі, естетиці, культурі поведіння на сцені та у класі.

У першому семестрі необхідно оволодіти правильними навичками роботи співочого апарата, м'язів дихання, звукоутворення, артикуляції та дикції. Спів м'яким нефорсованим, природним звуком.

На контрольний урок виносяться два нескладних твори із супроводом, текстом, куплетної форми, різного характеру.

- Вокаліз із супроводом.
- Пісня з використанням фонограмного акомпанементу.

I курс, II семестр (20 годин)

В другому семестрі необхідно виявити наявність верхнього, середнього та низького регістрів та почати роботу з вирівнювання звучання голосу. Робота над чистотою інтонування, подихом, атакою звуку, правильною вокалізацією голосних. Виконання на одному звуку рівними тривалостями мелодійних інтервалів, гам та гамоподібних вправ, те ж саме на різні склади і з назвою нот та опрацювання різних прийомів співу на стакато та легато.

Наприкінці першого курсу необхідно представити два твори, бажано різнохарактерних.

- Вокаліз із супроводом.
- Пісню, що виконується під фонограму.

II курс, III семестр (17 годин)

Знайомство з елементами джазового співу. Основи фальцетного звукоутворення. Спів акордів уверх і вниз. Виконання вправ та уривків мелодій з використанням вокального прийому “скет” (спів на різні склади: та-ба-да й ін., що додають голосу інструментального звучання). Продовження роботи над вирівнюванням регістрів, за допомогою вправ на глісандо, та доцільному їх використанню. Робота над розширенням діапазону. Продовження роботи над тренуванням дихання, близьким та польотним звуком.

На контрольний урок необхідно приготувати два твори:

- Вокаліз з використанням джазових елементів співу.
- Пісню.

II курс, IV семестр (20 годин)

Продовжувати знайомити з джазовою технікою вокального мистецтва і технічною майстерністю фальцетного співу. Робота над зміцненням дихання з вирівнюванням трьох основних регістрів. Співання вправ для роботи трахеї та пошуку раніше невідомих відчуттів, при високій (носовій) позиції звуку та нижньореберного (широкого, розтягнутого) дихання.

Наприкінці другого курсу на заліковий диференційний урок підготувати два різнохарактерні твори:

- Пісню в джазовій манері виконання.
- Пісню.

III курс, V семестр (17 годин)

Протягом поточного семестру продовжується робота над удосконаленням джазової вокальної техніки та починається робота з динамікою, ритмом, розширенням діапазону, дикцією. Зміцнення навичок роботи дихання, правильний розподіл його на довгі фрази. Навички правильного фразування та виразності творів, що виконуються.

На контрольний урок виноситься два різнохарактерних твори:

- Пісня із супроводом.
- Пісня в джазовій манері виконання.

III курс, VI семестр (17 годин)

Велику увагу приділяти роботі над репертуаром. Розвиток емоційної чуйності на музику, що виконується. Робота над музикальністю, виразністю виконання. Навички роботи над образом, повідомлення текстового змісту, інтелекту та культури виконання творів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів вищих навчальних закладів I та II рівнів акредитації з предмету “Постановка голосу”

Рівні навчальних досягнень	Бали	Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень
I Початковий	1	Студент сприймає та виконує вокальні твори на недостатньому рівні. Небагатослівно їх характеризує, демонструє слабо сформоване художньо-образне мислення, елементарні навички та вміння, має недостатньо розвинутий голосовий апарат. Студент не здатний опанувати вокальні твори згідно з програмними вимогами у повному обсязі.
	2	Студент має слабо сформований рівень сприйняття вокальних творів, володіє незначною частиною вокальної термінології, має посередньо розвинутий голосовий апарат, не володіє диханням. Під час співу допускає значні професійні помилки, мало емоційної виразності виконання. Студент не володіє вірним звуковідтворенням та чистотою інтонації.
	3	Студент здатний сприймати та виконувати окремі фрагменти вокальних творів з конкретним образно-художнім змістом. Знає незначну частину тематичного матеріалу, має обмежений термінологічний запас. Допускає значну кількість помилок при виконанні творів, не здатний опанувати вокальні твори згідно з програмними вимогами в повному обсязі.

	4	Студент здатний опанувати вокальні твори згідно з програмними вимогами в повному обсязі, але не розуміє їх художньо-образної специфіки, застосування знань на практиці задовільне. Має в певній мірі достатньо розвинутий голосовий апарат, але робота дихання недостатня. При виконанні вокальних творів виявляє деякі елементи особистої творчої ініціативи.
II Середній	5	Студент здатний опанувати вокальні твори згідно з програмними вимогами в повному обсязі. Володіє навичками та вміннями, які дають змогу виконувати музичні твори, виявляючи в них основні образні характеристики. Студент не має достатньої виразності та музичальності у виконанні вокальних творів, які потребують художнього мислення.
	6	Студент здатний опанувати вокальні твори згідно з програмними вимогами в повному обсязі. Виявляє достатньо сформований виконавський апарат. Володіє основними навичками для втілення образної сфери виконання вокальних творів, має різні елементи виразності, але студент недостатньо емоційний та має недостатньо розвинуте художнє мислення.
III Достатній	7	Студент має основну професійну базу. Досить вільно володіє виконавським апаратом. У процесі виконання вокальних творів виявляє елементи самостійного художнього мислення, але робить це не досить переконливо.
	8	У процесі виконання вокальних творів студент демонструє володіння голосовим апаратом на протязі всього діапазону, добра робота дихання. Студент розуміє образ твору, але не завжди проявляє творчий емоційний порив виразного виконання. Має стандартне мислення, йому бракує власних емоцій, асоціацій, узагальнень.

	9	Студент має добре розвинутий виконавський апарат. При виконанні вокаліст демонструє володіння усіма елементами вокального уміння. Виявляє особисту творчу ініціативу. Але в мисленні не вистачає послідовності, студент допускає несуттєві неточності, йому бракує артистизму.
IV Високий	10	Студент вільно володіє виконавським апаратом, згідно його віку та курсу навчання. Має розвинуте індивідуальне художньо-образне мислення. У процесі виконання вокальних творів демонструє елементи артистизму, емоційну виразність, але при співі складних технічних елементів твору йому не вистачає стабільності.
	11	Студент демонструє розвинуте, індивідуальне музичне мислення, вміє використовувати набуті знання, уміння і здібності у нових вокальних завданнях. Має великий творчий потенціал. При виконанні програми виявляє певні артистичні здібності. При оволодінні новими вокальними творами здатний самостійно вирішувати складні художні та вокально-технічні завдання
	12	Студент має ґрунтовні знання в галузі вокально-виконавського мистецтва. Має яскраві артистичні здібності. Його художнє мислення вирізняється самобутністю. Здатний самостійно використовувати набуті знання, уміння та здібності у співочій діяльності.

Початковий рівень – оцінка 2; середній – оцінка 3;
достатній – оцінка 4; високий – оцінка 5.

Підсумкове оцінювання здійснюється наприкінці семестру або навчального року. Підсумкова оцінка за семестр виставляється за результатами тематичного оцінювання, а за рік – семестрових оцінок.

<i>Чоловічі та жіночі голоси</i>							<i>Всього</i>
	<i>I курс</i>		<i>II курс</i>		<i>III курс</i>		
Академічна манера співу	I	II	III	IV	V	VI	112 годин
	18 г.	20 г.	17 г.	20 г.	17 г.	20 г.	
Оперна манера співу	I	II	III	IV	V	VI	112 годин
	18 г.	20 г.	17 г.	20 г.	17 г.	20 г.	
Народна манера співу	I	II	III	IV	V	VI	112 годин
	18 г.	20 г.	17 г.	20 г.	17 г.	20 г.	
Естрадна манера співу							112 годин
	18 г.	20 г.	17 г.	20 г.	17 г.	20 г.	
Всього годин за курс	38 годин		37 годин		37 годин		

Тематичний зміст програми
Жіночі голоси
Академічна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співацьких даних, перспектив і можливостей співака.
2. Навички правильного співочого положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Організація процесу співочого дихання.
4. Усунення неправильних навичок звукоутворення.
5. Практична робота над репертуаром.
6. Вправи і вокалізи з використанням нижньореберного дихання і близького звучання.
7. Усунення горлового звучання за допомогою об'ємного звуку в позиції позіху (розширення всіх м'язів і тканин навколо голосових зв'язок).

8. Практична робота над репертуаром.
9. Види резонаторів. Робота над пошуком головного резонатора.
10. Об'ємне звучання при головному резонаторі.
11. Вплив положення гортані на якість звуку.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Правильне положення ротової порожнини під час співу.
14. Зміцнення м'язів дихання за допомогою вправ на стакато, у середньому регістрі на голосну "і".
15. Робота над польотним нефорсованим звучанням. Вправи на легато, зі зміною голосних "і; е; а; о; у", робота над вирівнюванням співочого звуку і рівністю вимови букв.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Контрольний урок.

I курс, II семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в першому семестрі.
2. Навички правильної роботи м'язів дихання: вдих, коротка затримка дихання й інтенсивний видих.
3. Основні вокальні принципи використання швидкого та короткого вдиху на невеликі фрази.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Вправи з використанням голосних "є; йо; я; ю" для навичок близького співочого звуку і втримання дихання до кінця фрази.
6. Поняття про кантилену.
7. Робота над чистотою співочого звуку.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Тренування дихальних м'язів за допомогою комплексу вправ.
10. Дихання як механізм звукоутворення.
11. Вокальні вправи для зміцнення дихального апарату.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Ознайомлення з поняттям "опора на диханні".
14. Робота над міцною опорою дихання.
15. Дикційні навички за допомогою дихання та активної артикуляції.
16. Практична робота над репертуаром.

17. Робота над дикцією за допомогою вправ з дуже повільним та дуже швидким темпом.
18. Навички чистого інтонування із застосуванням вправ на основі мажорної і хроматичної гам.
19. Вправи на зміцнення дихання та чистої інтонації.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Діапазон. Методи його розширення.
3. Робота над середньою регістровою частиною діапазону.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Ознайомлення з роботою нижнього регістра.
6. Правила співу при використанні нижнього і середнього регістрів.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Навички роботи з верхньою частиною діапазону.
9. Зміцнення дихальних м'язів за допомогою вправ фонетичного комплексу.
10. Робота над методами з'єднання регістрових порогів.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Правильне з'єднання верхнього і нижнього регістрів.
13. Вправи для розвитку вокальної техніки.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Вокально-технічні навички в роботі з верхньою частиною діапазону.
16. Робота над інтонацією.
17. Контрольний урок.

II курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для зміцнення дихальних м'язів.
3. Складові голосового апарата та їх функції.

4. Практична робота над репертуаром.
5. Принципи роботи ротоглоткового рупора.
6. Робота над природним нефорсованим звуком.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Правильна робота нижньої щелепи і ротової порожнини.
9. Ознайомлення з поняттям “роговий рупор” і принципами його роботи.
10. Принципи роботи з дихальним апаратом.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Ознайомлення з роботою трахеї та її функції.
13. “Маска” чи “оскал”: поняття для визначення правильної позиції.
14. Робота над широтою і польотністю вокального звуку.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Близька позиція звукоутворення – шлях до яскравого і світлого співочого звуку.
17. При правильній роботі дихання і позиції звуку проробити вправи для збереження в голосі звукового металу і дзвінкості.
18. Виконання вправ з фонетичного комплексу.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Заліковий урок.

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Що таке висока медіанта?
3. Принципи роботи “шляхетного” співочого звуку.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над близьким і чітким словом.
6. Дикційні навички за допомогою вправ розмовного методу.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Вправи для дикції: у швидкому і повільному темпах, вимовлені високим чи низьким голосом, глибоким чи близьким звуком.
9. Постановка “опори” дихання.
10. Практична робота над репертуаром.

11. Робота над зміцненням м'язів дихання.
12. Тренування м'язів дихання за допомогою спеціальних вправ з фонетического комплексу.
13. Вміння правильно розподіляти запас дихання на великі фрази.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Тренування рухливості голосу; вправи, що впливають на рухливу вокальну техніку.
16. Границі регістрів, їх вирівнювання.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в попередньому семестрі.
2. Дихання як основний механізм співочого голосу.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Вправи для зміцнення дихальних м'язів.
5. Розвиток верхньої частини діапазону за допомогою дихання на опорі й об'ємного звучання голосу.
6. Практична робота над репертуаром.
7. Робота діафрагми та її функції.
8. Знайомство з новими жанрами вокальної музики.
9. Практична робота над репертуаром.
10. Відмінні принципи виконання різних вокальних жанрів.
11. Робота над особливостями образу твору.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Грамотне виконання академічних і ліричних творів.
14. Музикальність і виразність виконання творів.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Вокальні нюанси і музична грамотність.
17. Творчий і емоційний підхід до вокального мистецтва.
18. Як впливає психологічний настрій на якість звуку.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Підготовка до іспиту.

Оперна манера співу

I курс, I семестр (18 годин).

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співочих даних, перспектив та можливостей співака.
2. Навички правильного співочого положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Правильний вдих і видих, робота над рухливістю нижньої щелепи.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над постановкою дихання, вправи для дихальних м'язів.
6. Види дихання і робота над тренуванням дихальних м'язів.
7. Техніка співу на диханні, навички правильної конфігурації ротоглоткового рупора. Практична робота над репертуаром.
8. Робота над наявністю оптимальних умов для регуляції некерованих резонаторних порожнин, задньої частини язика. Початкові навички про об'ємне звукоутворення.
9. Робота дихальних м'язів при об'ємному звучанні голосу.
10. Атака звуку з правильним вдихом на складі "льо", "ре", "мо".
11. Практична робота над репертуаром.
12. Вправи на квінтові та октавні інтервали за допомогою глісандо, для об'ємного звучання в середньому і високому регістрах.
13. Опора дихання. Навички використання вокалізів для роботи дихання.
14. Навички правильного формування голосних і чітка вимова приголосних звуків.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Повторення матеріалу, пройденого в першому семестрі. Правила співу на опорі, рухливості нижньої щелепи і робота ротоглоткового рупора.
17. Контрольний урок.

I курс, II семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в першому семестрі.
2. Внутрішнє створення об'ємного звучання, методи натягування голосових зв'язок, усунення сипатості (холостого подиху).

3. Практична робота над репертуаром.
4. Спів “на диханні”, розтягуючи м’язи та тканини навколо голосових зв’язок та м’якого піднебіння з максимально опущеною вниз щелепою.
5. Вправи для співу з об’ємним вокальним звуком.
6. Знайти співочу позицію для правильної взаємодії об’ємного звуку та роботи дихальних м’язів.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Поняття про “глибоке” та “плюске” звучання, усунення неправильних навичок звукоутворення.
9. Положення язика при об’ємному співі.
10. Робота ротоглоткового рупора.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Правильна робота ротової порожнини, ознайомлення з такими поняттями, як “маска” або “оскал”.
13. Вправи на дихання з використанням об’ємного звучання.
14. Робота над розширенням діапазону за допомогою широкого дихання на опорі та розтягнутому звуку (робота трахеї, взаємодія співочої позиції голосу та нижньореберного дихання).
15. Практична робота над репертуаром.
16. Спів вправ на стакато, використовуючи голосну “і”.
17. Вокально-технічні вправи для гнучкості голосу.
18. Практична робота над репертуаром.
19. Робота над правильною вимовою голосних та приголосних звуків.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування м’язів дихання.
3. Уміння правильно співати об’ємним звуком.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над усуненням надмірно глибокого звуку, за допомогою близької звукоподачі та близького, чіткого й виразного слова.
6. Уміння користатися високою позицією, головним резонатором.

7. Вправи фонопедичного комплексу, орієнтовані для тренування дихальних м’язів.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Об’ємне звучання голосу при гарній подачі вдиху.
10. Уміння орієнтуватися в площині звукоутворення свого голосового апарата (звучання може бути об’ємним і плоским, близьким і глибоким, співоча позиція може бути високою і низькою).
11. Робота над дикцією за допомогою фонопедичних вправ.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Розвиток внутрішнього слуху, робота органів голосового апарата.
14. Методи роботи над зібраним, прикритим звуком.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Робота над “шляхетним”, об’ємним, але близьким співочим звуком.
17. Заліковий урок.

II курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Початкове ознайомлення з роботою грудного резонатора за допомогою фонопедичних вправ.
3. Практичні вправи для тренування дихальних м’язів.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Спів у низькому діапазоні з використанням грудного резонатора й активної роботи дихання.
6. Фонопедичні вправи для вирівнювання діапазону.
7. Робота над розширенням діапазону за допомогою фонопедичних вправ.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Вірний вдих, робота з вправами на стакато у середній та верхній частинах діапазону.
10. Вправи на легато зі з’єднанням нижнього та верхнього регістрів за допомогою глісандо.
11. Робота над позиційно правильним звуком за допомогою голосних “і, е, йо, ю, я”, при міцному диханні.

12. Практична робота над репертуаром.
13. Усунення проблеми надлишкового вдиху за допомогою протидії високої позиції звуку і нижньореберного дихання.
14. Розширення співочого звуку за допомогою крещендо.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Артикуляція і правильна подача слова.
17. Робота над артикуляцією при об'ємному співі.
18. Вправи для вирівнювання звукової позиції.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Підготовка до іспиту.

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Початкові навички самоаналізу та самоконтролю вірного звукоутворення.
3. Уміння вірно аналізувати якість звуку.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Правильний розподіл дихання на довгі фрази.
6. Вправи на одну, півтори, дві октави, з використанням співу на глісандо.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Робота над вправами для тренування дихання на стакато на складі "мі-і" у середньому діапазоні та на "льо-о" у високому діапазоні для високих голосів (ліричного сопрано та колоратури). (Сопрано та мецо-сопрано, а також контральто співають до "ля" другої октави на "мі-і").
9. Принципи співу на легато для вирівнювання звучання голосних "і, е, а, о, у".
10. Практична робота над репертуаром.
11. Навички роботи над гнучкістю вокального голосу за допомогою фонопедичного комплексу вправ.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Вокально-технічні навички співу.

14. Робота над технікою вокалу за допомогою пасажів та вправ у швидкому темпі.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Ознайомлення з роботою над динамікою та музичними нюансами виразності.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Робота над вправами на зміцнення дихання й об'ємного звучання.
3. Закріплення співочих навичок.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Роз'яснювальна робота з осмислення стародавньої вокальної музики.
6. Чим виконання романсу відрізняється від виконання стародавньої арії?
7. Практична робота над репертуаром.
8. Як правильно передати в співі епоху і зміст вокального твору, що виконується?
9. Робота над образом і характером вокальних творів.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Заглиблена робота над виконанням музичних нюансів.
12. Підвищення інтелектуального рівня виконання.
13. Культура виконання вокальних творів.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Робота над динамічними відтінками.
16. Технічні навички співу з різною динамікою, зберігаючи опору дихання при виконанні вокальних творів на *piano*.
17. Практична робота над репертуаром.
18. Робота над правильним фразуванням.
19. Цілісність творів, що виконуються.
20. Підготовка до іспиту.

Народна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співочих можливостей та перспектив співака.
2. Навички правильного положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Ознайомлення з основними видами співочих регістрів.
5. Основні принципи роботи нижнього регістра, поняття про грудний резонатор.
6. Робота дихання. Сукупність роботи м'язів дихання при грудному резонаторі.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Навички роботи середнього та високого регістрів.
9. Техніка правильної роботи ротової порожнини.
10. Робота над вправами в середній та верхній частині діапазону.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Принципи роботи головного резонатора.
13. Вправи для з'єднання грудного та головного резонаторів. Переключення регістрів.
14. Практичні навички роботи дихання в сукупності з роботою резонаторів.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Спів різних голосних звуків у різних регістрах.
17. Уміння вірно утримувати дихання при роботі з вправами в різних регістрах.
18. Контрольний урок.

I курс, II семестр (20 годин)

- Артикуляційна гімнастика.
- Інтонційно-фонетичні вправи.
- Голосові сигнали домовної комунікації.
- Фонопедичні вправи в низькому регістрі.
- Фонопедичні вправи на регістровий поріг; перехід від низького регістра у верхній.
- Фонопедичні вправи в середньому і верхньому регістрі.

Теми на кожен урок:

1. Повторити основні вокальні правила, вивчені в першому семестрі.
2. Робота над активним тренуванням дихальних м'язів.
3. Активна робота грудного резонатора та дихання.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Практична робота над першою частиною комплексу фонопедичних вправ. Артикуляційна гімнастика.
6. Інтонційно-фонетичні вправи.
7. Голосові сигнали домовної комунікації.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Навички співу фонопедичних вправ.
10. Робота над фонопедичними вправами в нижньому регістрі.
11. Фонопедичні вправи на регістровий поріг; перехід від нижнього регістра у верхній.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Фонопедичні вправи в середньому і верхньому регістрах.
14. Робота над окремими комплексами фонопедичних вправ.
15. Багаторазове подовження тривалості голосних проти мовного часу звучання.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Робота над постановкою середньої частини діапазону.
18. Правильна звукоподача у верхньому регістрі, без крику та форсованого звуку. Робота над чистотою інтонації.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування м'язів дихання.
3. Принципи роботи грудного резонатора.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над фонопедичним комплексом вправ.
6. Артикуляційна гімнастика.

7. Інтонаційно-фонетичні вправи.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Голосові сигнали домашньої комунікації.
10. Фонопедичні вправи в нижньому регістрі.
11. Фонопедичні вправи на реєстровий поріг, перехід з нижнього реєстра у верхній.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Фонопедичні вправи у верхньому регістрі.
14. Робота над активним багатфункціональним вдихом та видихом.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Функції трахеї.
17. Контрольний урок.

II курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування м'язів дихання.
3. Навички роботи вдиху, активні функції роботи резонаторів, робота трахеї.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Артикуляційна гімнастика.
6. Інтонаційно-фонетичні вправи.
7. Голосові сигнали домашньої комунікації.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Фонопедичні вправи в нижньому регістрі.
10. Фонопедичні вправи на реєстровий поріг, перехід з нижнього реєстра у верхній.
11. Фонопедичні вправи у верхньому регістрі.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Робота над прикритим звуком.
14. Усунення "крикливого" горлового звучання голосу.
15. Ознайомлення з поняттями: вокальний "позіх", "маска", "оскал".
16. Практична робота над репертуаром.
17. Вправи на стакато в реєстрових переходах нижнього та верхнього діапазону.

18. Регуляція сили голосу при співі в народній манері.

19. Практична робота над репертуаром.

20. Заліковий урок.

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Робота над вправами на зміцнення м'язів дихання.
3. Вправи для роботи реєстрових порогів.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Розвиток діапазону, розширення дихання у верхньому головному резонаторі.
6. Вирівнювання звучання голосу по всьому діапазону.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Робота над вправами з фонопедичного комплексу.
9. Вправи на стакато у верхній частині діапазону.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Освоєння нових навичок специфічної конфігурації ротоглоткового рупора.
12. Регуляція некерованих резонаторних порожнин, задньої частини (кореня) язика.
13. Практична робота над репертуаром.
14. Рухливість ротової порожнини і нижньої щелепи.
15. Методи самоконтролю за правильним звукоутворенням.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи на зміцнення дихання.
3. Робота над якістю голосу по всьому діапазону.
4. Практична робота над репертуаром.

5. Тверда, м'яка і придихова атака звуку.
6. Взаємодія між голосовими зв'язками та тиском на них повітря.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Принципи роботи ротоглоткового рупора.
9. Робота над природним нефорсованим звуком.
10. Правильна робота нижньої щелепи і ротової порожнини.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Ознайомлення з поняттям "ротовий рупор" і принципами його роботи.
13. Методи роботи трахеї та її функцій.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Проблеми фонетики при співі народною манерою.
16. Робота над широким та польотним вокальним звуком.
17. Практична робота над репертуаром.
18. Близька позиція звукоутворення – шлях до яскравого та світлого співочого звуку.
19. При правильній роботі дихання та позиції звуку проробити вправи для збереження в голосі звукового металу й дзвінкості.
20. Підготовка до іспиту.

Естрадна манера співу

І курс, I семестр (18 годин).

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співочих даних, перспектив та можливостей співака.
2. Навички правильного положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Робота над виправленням неправильних навичок співу.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Знайомство з функціями голосових зв'язок, гортані, трахеї і правильна робота всього голосового апарата.
6. Види дихання, навички вірного вдиху та видиху.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Вправи для тренування м'язів дихання.
9. Поняття: що таке резонатор, які бувають резонатори та їхні функції. Ознайомлення з роботою головного і грудного резонаторів.

10. Правильне включення нижнього регістра зі збереженням високої позиції ("головне" звучання) і активного нижньореберного дихання.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Поглиблене розуміння роботи головного резонатора.
13. Робота над тренуванням співочого дихання.
14. Органи артикуляційного апарата, їх функції.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Робота над дикцією, вправи для виразної і чіткої вимови тексту. Артикуляційна гімнастика.
17. Навички вірного звукоутворення, вправи для природного нефорсованого співу.
18. Контрольний урок.

І курс, II семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в першому семестрі.
2. Навички роботи головного резонаторного апарата при довгому, розтягнутому диханні, у нижньому регістрі.
3. Вправи на одному звуці, чергуючи голосні "і, е, а, о, у, е, а, о, у", вибудовуючи максимально рівний звуковий ланцюжок.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Вибудовування правильної резонаторної позиції в середньому регістрі.
6. Робота над вправами в нижньому регістрі, зберігаючи головне резонаторне звучання.
7. Практичне з'єднання (перехід) нижнього і середнього регістра.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Принципи роботи верхнього резонатора. Як не допустити горлове звучання і як усунути неправильні навички звукоутворення?
10. Робота над вправами у всіх трьох регістрах, звертаючи особливу увагу на роботу дихання і резонаторів.
11. Вправи для наробітку чистоти інтонації за допомогою співу хроматичних гам.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Основні принципи роботи над звуком, навички правильної вокалізації голосних.

14. Атака звуку та робота дихання при вірній звукоподачі.
15. Робота над зміцненням дихальних м'язів.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Сила звуку. Як оволодіти майстерністю керування силою вокального звучання.
18. Регістровий поріг.
19. Голосові зв'язки як інструмент звукових і співочих прийомів.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування дихальних м'язів.
3. Знайомство з елементами джазового співу.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над близькою позицією за допомогою вправ на англійський звук "N" (відкривши рот, прикрити коренем язика носоглотку).
6. Спів вправ, акордів уверх і вниз, на одній ноті з використанням англійського рахунку.
7. Виконання вправ та уривків мелодій з використанням вокального прийому "скет" (спів на різні склади: та-ба-да й ін., що надають голосу інструментального звучання).
8. Практична робота над репертуаром.
9. Вокальний прийом "скет" з використанням англійських слів.
10. Робота над розширенням діапазону за допомогою вправ "скет".
11. Усунення форсованого горлового звучання.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Робота над вирівнюванням регістрів за допомогою вправ на глісандо.
14. Розширення діапазону за допомогою співу у різних регістрах, використовуючи переходи в резонаторних порогах.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Робота над близьким, польотним, вокальним звуком.
17. Контрольний урок.

II курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Тренування м'язів дихання.
3. Зміцнення дихання за допомогою фонопедичного комплексу вправ.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над нижнім резонаторним відділом.
6. Принципи вокалізації в середньому регістрі.
7. Зміцнення опори звуку у верхній ділянці діапазону.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Робота над вирівнюванням регістрових порогів.
10. Трахея та її функції.
11. Розвиток джазово-вокальної техніки, за допомогою вправ у швидких та повільних темпах.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Спів на стакато для твердого відчуття роботи дихання.
14. Робота над пошуком раніше невідомих відчуттів, при високій (носовій) позиції звуку та нижньореберному (широкому, розтягнутому) диханні.
15. Уміння володіти своїми м'язами ротоглоткового рупора.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Вправи на розвиток джазової техніки з використанням придихової атаки звуку.
18. Активна робота вдиху для розвитку верхнього діапазону.
19. Зміцнення навичок роботи в джазовій манері співу.
20. Контрольний заліковий урок (диференційний).

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи на зміцнення дихальних м'язів.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Робота над удосконаленням джазової вокальної техніки.
5. Принципи роботи джазової техніки в співі на крещендо та димінуендо.

6. Динаміка в музиці вокально-джазового виконання.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Розвиток ритмічних навичок у виконанні джазового вокалу.
9. Віртуозні варіації у виконанні джазового вокалу.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Використання різної динаміки і складних ритмів у джазовому вокалі.
12. Розвиток діапазону за допомогою джазових прийомів.
13. Артикуляція в естрадному вокалі.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Правильний вдих та видих для вірного розподілу дихання до кінця фрази.
16. Навички вірного фразування та виразності творів, що виконуються.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи на зміцнення дихальних м'язів.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Робота над емоційним виконанням вокальної музики.
5. Уміння тримати корпус тіла відповідно до емоційних вимог творів, що виконуються.
6. Практична робота над репертуаром.
7. Робота над музикальністю, виразністю виконання.
8. Інтелектуальне розумне поводження на сцені.
9. Практична робота над репертуаром.
10. Навички роботи над образом, повідомлення текстового змісту.
11. Культура виконання естрадного репертуару.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Методи самостійної роботи над образом творів.
14. Самостійне осмислення творів, що виконуються.
15. Практична робота над репертуаром.

16. Вміння мати самостійний творчий підхід до кожного твору, створюючи свій образ.
17. Заліковий урок.

Чоловічий голос

Академічна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співочих даних, перспектив і можливостей співака.
2. Навички правильного співочого положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Організація процесу співочого дихання.
4. Усунення неправильних навичок звукоутворення.
5. Практична робота над репертуаром.
6. Вправи і вокалізи з використанням нижньореберного дихання та близького звучання.
7. Усунення горлового звучання за допомогою об'ємного звуку в позиції позику (розширення всіх м'язів та тканин навколо голосових зв'язок).
8. Практична робота над репертуаром.
9. Види резонаторів. Робота над пошуком головного резонатора.
10. Об'ємне звучання при головному резонаторі.
11. Вплив положення гортані на якість звуку.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Правильне положення ротової порожнини під час співу.
14. Зміцнення м'язів дихання за допомогою вправ на стакато, у середньому регістрі на голосну "і".
15. Робота над польотним нефорсованим звучанням.
16. Вправи на легато, зі зміною голосних "і; е; а; о; у", робота над вирівнюванням співочого звуку та рівністю вимови літер.
17. Практична робота над репертуаром.
18. Контрольний урок.

I курс, II семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в першому семестрі.

2. Навички правильної роботи м'язів дихання, вдих, коротка затримка дихання й інтенсивний видих.
3. Основні вокальні принципи використання швидкого, короткого дихання на невеликі фрази.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Вправи з використанням голосних "є; йо(ё); я; ю; ї" для навичок близького співочого звуку та втримання дихання до кінця фрази.
6. Поняття: що таке кантилена.
7. Робота над чистотою співочого звуку.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Тренування м'язів дихання за допомогою комплексу фонопедичних вправ.
10. Дихання як механізм звукоутворення.
11. Вокальні вправи для зміцнення м'язів дихання.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Ознайомлення з поняттям "опора дихання".
14. Робота над міцною опорою дихання.
15. Дикційні навички за допомогою дихання та близького вимовлення слів.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Робота над дикцією за допомогою вправ з дуже повільним та дуже швидким темпом.
18. Навички чистого інтонування із застосуванням вправ на основі мажорної та хроматичної гам.
19. Вправи на зміцнення дихання та чистої інтонації.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Діапазон. Методи його розширення.
3. Робота над середньою частиною діапазону.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Ознайомлення з роботою нижнього регістра.

6. Правила співу при використанні нижнього та середнього регістрів.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Навички роботи з верхньою частиною діапазону.
9. Зміцнення м'язів дихання за допомогою вправ фонопедичного комплексу для чоловіків.
10. Робота над методами з'єднання регістрових порогів.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Правильне з'єднання верхнього та нижнього регістрів.
13. Вправи для розвитку вокальної техніки.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Вокально-технічні навички в роботі з верхньою частиною діапазону за допомогою вправ на голосну "у".
16. Робота над інтонацією.
17. Контрольний урок.

III курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для зміцнення дихальних м'язів.
3. Складові голосового апарата та їх функції.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Принципи роботи ротоглоткового рупора.
6. Робота над природним нефорсованим звуком.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Правильна робота нижньої щелепи та ротової порожнини.
9. Ознайомлення з поняттям "ротовий рупор" та принципами його роботи.
10. Принципи роботи з дихальним апаратом.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Ознайомлення з роботою трахеї та її функціями.
13. "Маска", або "оскал" – поняття для визначення правильної позиції.
14. Робота над широтою та польотністю вокального звуку.
15. Практична робота над репертуаром.

16. Близька позиція звукоутворення – шлях до яскравого та світлого співочого звуку.
17. При правильній роботі дихання та позиції звуку проробити вправи для збереження в голосі звукового металу та дзвінкості.
18. Спів вправ з фонопедичного комплексу.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Заліковий урок.

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Що таке висока медіанта?
3. Принципи роботи “шляхетного” співочого звуку.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над близьким та чітким словом.
6. Дикційні навички за допомогою вправ розмовного методу.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Вправи для дикції: у швидкому та повільному темпах, вимовлені високим або низьким голосом, глибоким або близьким звуком.
9. Постановка “опори” дихання.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Робота над зміцненням м’язів дихання.
12. Тренування м’язів дихання за допомогою спеціальних вправ з фонопедичного комплексу.
13. Уміння правильно розподіляти запас дихання на великі фрази.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Тренування рухливості голосу; вправи, що впливають на рухливу вокальну техніку.
16. Границі регістрів, їх вирівнювання.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в першому семестрі.

2. Дихання, як основний механізм співочого голосу.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Вправи для зміцнення м’язів дихання.
5. Розвиток верхньої частини діапазону за допомогою вправ на опорі дихання й об’ємного звучання голосу.
6. Практична робота над репертуаром.
7. Робота діафрагми та її функції.
8. Знайомство з новими жанрами вокальної музики.
9. Практична робота над репертуаром.
10. Відмітні принципи виконання різних вокальних жанрів.
11. Робота над особливостями образу творів.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Грамотне виконання академічних та ліричних творів.
14. Музикальність та виразність виконання творів.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Вокальні нюанси і музична грамотність.
17. Творчий та емоційний підхід до вокального мистецтва.
18. Як впливає психологічний настрій на якість звуку?
19. Практична робота над репертуаром.
20. Підготовка до іспиту.

Оперна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співочих даних, перспектив та можливостей співака.
2. Навички правильного співочого положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Правильний вдих та видих, робота над рухливістю нижньої щелепи.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над постановкою дихання, вправи для дихальних м’язів.
6. Види дихання та робота над тренуванням дихальних м’язів.
7. Техніка співу на диханні, навички правильної конфігурації рото-глоткового рупора.
8. Практична робота над репертуаром.

9. Робота над наявністю оптимальних умов для регуляції некерованих резонаторних порожнин, задньої частини язика. Початкові навички об'ємного звукоутворення.
10. Робота м'язів дихання при об'ємному звучанні голосу.
11. Атака звуку при правильному диханні на склади "льо", "ре", "мо".
12. Практична робота над репертуаром.
13. Вправи на квінтові й октавні інтервали за допомогою глісандо для об'ємного звучання в середньому та високому регістрах, не допускаючи фальцетного звучання.
14. Опора дихання. Навички використання вокалізів для роботи дихання.
15. Навички правильного формування голосних та чітка вимова приголосних звуків.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Повторення матеріалу, пройденого в першому семестрі. Правила співу на опорі, рухливості нижньої щелепи та робота ротоглоткового рупора.
18. Контрольний урок.

І курс, II семестр (20 годин)

Теми на кожен урок

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в першому семестрі.
2. Внутрішнє творення об'ємного звучання, методи натягування голосових зв'язок, усунення силатості (холостого дихання).
3. Практична робота над репертуаром.
4. Спів "на позіху", розтягуючи м'язи та тканини навколо голосових зв'язок та м'якого піднебіння з максимально опущеною вниз щелепою.
5. Вправи для співу з об'ємним вокальним звуком.
6. Знайти співочу позицію для вірної взаємодії об'ємного звуку та роботи дихальних м'язів.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Поняття про "глибокий" та "плоский" звук, усунення неправильних навичок звукоутворення.
9. Положення язика при об'ємному співі.
10. Робота ротоглоткового рупора.

11. Практична робота над репертуаром.
12. Правильна робота ротової порожнини, ознайомлення з такими поняттями, як "маска" та "оскал".
13. Вправи на дихання, використовуючи об'ємне звучання.
14. Робота над розширенням діапазону за допомогою широкого дихання на опорі та розтягнутому звуку (робота трахеї, взаємодія співочої позиції голосу і нижньореберного дихання).
15. Практична робота над репертуаром.
16. Співання вправ на стакато, використовуючи голосну "і".
17. Вокально-технічні вправи для гнучкості голосу.
18. Практична робота над репертуаром.
19. Робота над правильною вимовою голосних та приголосних звуків.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування м'язів дихання.
3. Уміння вірно співати об'ємним звуком.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над усуненням заглибленого звуку, за допомогою близької звукоподачі та близького, чіткого і виразного слова.
6. Уміння користатися високою позицією, головним резонатором.
7. Вправи фонетичного комплексу, орієнтовані на тренування дихальних м'язів.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Об'ємне звучання голосу при гарній подачі дихання.
10. Уміння орієнтуватися в площині звукоутворення свого голосового апарата (звучання може бути об'ємним і плоским, близьким і глибоким, співоча позиція може бути високою і низькою).
11. Робота над дикцією за допомогою фонетичних вправ.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Розвиток внутрішнього слуху, робота органів голосового апарата.
14. Методи роботи над зібраним, прикритим звуком.

15. Практична робота над репертуаром.
16. Робота над “шляхетним”, об’ємним, але близьким співочим звуком.
17. Заліковий урок.

II курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Початкове ознайомлення з роботою грудного резонатора за допомогою фонопедичних вправ.
3. Практичні вправи для тренування дихальних м’язів.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Спів у низькому діапазоні з використанням грудного резонатора та активною роботою дихання.
6. Фонопедичні вправи для вирівнювання діапазону.
7. Робота над розширенням діапазону за допомогою фонопедичних вправ.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Правильне дихання, робота з вправами на стакато, у середній та високій ділянках діапазону.
10. Вправи на легато зі з’єднанням низького та високого регістрів за допомогою глісандо.
11. Робота над позиційно правильним звуком за допомогою голосних “і, е, ё(є), ю, я, ї”, при міцному диханні.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Усунення проблеми надлишкового вдиху за допомогою протидії високій позиції звуку та нижньореберного дихання.
14. Розширення співочого звуку за допомогою крещендо.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Артикуляція та вірна подача слова.
17. Робота над артикуляцією при об’ємному співі.
18. Вправи для вирівнювання звукової позиції.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Підготовка до іспиту.

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Початкові навички самоаналізу та самоконтролю правильності звукоутворення.
3. Уміння правильно аналізувати якість звуку.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Правильний розподіл дихання на довгі фрази.
6. Вправи на одну, півтори, дві октави, з використанням співу на глісандо.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Робота над вправами для тренування дихання на стакато на голосну “мі-і” у середньому діапазоні та на “льо-о” у високому діапазоні для високих голосів.
9. Принципи співу на легато для вирівнювання звучання голосних “і, е, а, о, у”.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Навички роботи над гнучкістю вокального голосу за допомогою фонопедичного комплексу вправ.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Вокально-технічні навички співу.
14. Робота над технікою вокалу за допомогою пасажів та вправ у швидкому темпі.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Ознайомлення з роботою над динамікою та музичними нюансами виразності.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Робота над вправами на зміцнення дихання й об’ємного звуку.
3. Закріплення співочих навичок.

4. Практична робота над репертуаром.
5. Роз'яснювальна робота з осмислення стародавньої вокальної музики.
6. Чим виконання романсу відрізняється від виконання стародавньої арії?
7. Практична робота над репертуаром.
8. Як правильно передати у співі епоху та зміст вокального твору, що виконується?
9. Робота над образом та характером вокальних творів.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Поглиблена робота над виконанням музичних нюансів.
12. Підвищення інтелектуального рівня виконання.
13. Культура виконання вокальних творів.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Робота над динамічними відтінками.
16. Технічні навички співу з різною динамікою, зберігаючи опору дихання при виконанні вокальних творів на *piano*.
17. Практична робота над репертуаром.
18. Робота над правильним фразуванням.
19. Цілісність творів, що виконуються.
20. Підготовка до іспиту.

Народна манера співу

I курс, I семестр (18 годин)

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співочих даних, перспектив і можливостей співака.
2. Навички правильного співочого положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Ознайомлення з основними видами співочих регістрів.
5. Основні принципи роботи нижнього регістра.
6. Робота дихання. Сукупність роботи м'язів дихання при роботі з низьким резонатором.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Навички роботи середнього та фальцетного регістрів.
9. Техніка правильної роботи ротової порожнини.

10. Робота над вправами в середній та верхній частині діапазону.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Принципи роботи головного резонатора та фальцетний спів.
13. Вправи для з'єднання грудного та головного резонаторів. Переключення регістрів.
14. Практичні навички роботи дихання в сукупності з роботою резонаторів.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Спів різних голосних звуків у різних регістрах.
17. Уміння правильно утримувати дихання при роботі з вправами в різних регістрах.
18. Контрольний урок.

I курс, II семестр (20 годин)

- Артикуляційна гімнастика.
- Інтонаційно-фонетичні вправи.
- Голосові сигнали домовної комунікації.
- Фонопедичні вправи в нижньому регістрі.
- Фонопедичні вправи на регістровий "поріг", перехід від нижнього регістра у верхній та навпаки.
- Фонопедичні вправи в середньому та верхньому регістрі.

Теми на кожен урок:

1. Повторити основні вокальні правила, вивчені в першому семестрі.
2. Робота над активним тренуванням дихальних м'язів.
3. Активна робота нижньореберного резонаторного дихання.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Практична робота над першою частиною комплексу фонопедичних вправ. Артикуляційна гімнастика.
6. Інтонаційно-фонетичні вправи.
7. Голосові сигнали домовної комунікації.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Навички співу фонопедичних вправ.
10. Робота над фонопедичними вправами в нижньому регістрі.

11. Фонопедичні вправи на реєстровий поріг, перехід від нижнього реєстра у верхній.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Фонопедичні вправи в середньому та верхньому реєстрі.
14. Робота над окремими комплексами фонопедичних вправ.
15. Багаторазове подовження тривалості голосних проти мовного часу звучання.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Робота над постановкою середньої частини діапазону.
18. Правильна звукоподача у головному реєстрі, без кричущого і форсованого звуку. Робота над чистотою інтонації.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування м'язів дихання.
3. Принципи роботи грудного резонатора.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над фонопедичним комплексом вправ.
6. Артикуляційна гімнастика.
7. Інтонаційно-фонетичні вправи.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Голосові сигнали домовної комунікації.
10. Фонопедичні вправи в нижньому реєстрі.
11. Фонопедичні вправи на реєстровий поріг, перехід з нижнього реєстра у верхній.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Фонопедичні вправи у верхньому реєстрі.
14. Робота над активним багатофункціональним вдихом та видихом.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Функції трахеї.
17. Контрольний урок.

II курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування м'язів дихання.
3. Навички роботи дихання, активні функції роботи резонаторів, робота трахеї.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Артикуляційна гімнастика.
6. Інтонаційно-фонетичні вправи.
7. Голосові сигнали домовної комунікації.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Фонопедичні вправи в нижньому реєстрі.
10. Фонопедичні вправи на реєстровий поріг, перехід з нижнього реєстра у верхній.
11. Фонопедичні вправи у верхньому реєстрі.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Робота над прикритим звуком.
14. Усунення "крикливого" горлового звучання голосу.
15. Ознайомлення з поняттями: вокальний "позіх", "маска", "оскал".
16. Практична робота над репертуаром.
17. Вправи на стакато в реєстрових переходах нижнього та верхнього діапазону.
18. Регуляція сили голосу при співі в народній манері.
19. Практична робота над репертуаром.
20. Заліковий урок.

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Робота над вправами на зміцнення м'язів дихання.
3. Вправи для роботи реєстрових порогів.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Розвиток діапазону, розширення дихання у верхньому головному резонаторі.

6. Вирівнювання звучання голосу по всьому діапазону.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Робота над вправами з фонопедичного комплексу.
9. Вправи на стакато у верхній частині діапазону.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Освоєння нових навичок специфічної конфігурації ротоглоткового рупора.
12. Регуляція некерованих резонаторних порожнин, задньої частини (кореня) язика.
13. Практична робота над репертуаром.
14. Рухливість ротової порожнини та нижньої щелепи.
15. Методи самоконтролю за правильним звукоутворенням.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Короткий повтор основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи на зміцнення дихання.
3. Робота над якістю голосу по всьому діапазону.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Тверда, м'яка та придихова атака звуку.
6. Взаємодія між голосовими зв'язками та тиском на них повітря.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Принципи роботи ротоглоткового рупора.
9. Робота над природним нефорсованим звуком.
10. Правильна робота нижньої щелепи та ротової порожнини.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Ознайомлення з поняттям "ротівий рупор" та принципами його роботи.
13. Методи роботи трахеї та її функцій.
14. Практична робота над репертуаром.
15. Проблеми фонетики при співі народною манерою.
16. Робота над широтою та польотністю вокального звуку.

17. Практична робота над репертуаром.
18. Близька позиція звукоутворення – шлях до яскравого та світлого співочого звуку.
19. При правильній роботі дихання та позиції звуку проробити вправи для збереження в голосі звукового металу та дзвінкості.
20. Підготовка до іспиту.

Естрадна манера співу

1 курс, I семестр (18 годин).

Теми на кожен урок:

1. Вивчення співочих даних, перспектив і можливостей співака.
2. Навички правильного співочого положення корпусу, голови, рук під час співу.
3. Робота над виправленням неправильних навичок співу.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Знайомство з функціями голосових зв'язок, гортані, трахеї і правильною роботою всього голосового апарата.
6. Види дихання, навички правильного вдиху та видиху.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Вправи для тренування м'язів дихання.
9. Поняття: що таке резонатор, які бувають резонатори та їхні функції. Ознайомлення з роботою головного і грудного резонатора.
10. Правильне включення нижнього регістра зі збереженням високої позиції (носове звучання) та міцного (нижньореберного) дихання.
11. Практична робота над репертуаром.
12. Поглиблене розуміння роботи головного резонатора.
13. Робота над тренуванням співочого дихання.
14. Органи артикуляційного апарата і їх функції.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Робота над дикцією, вправи для виразної та чіткої вимови тексту. Артикуляційна гімнастика.
17. Навички правильного звукоутворення, вправи для природного нефорсованого співу.
18. Контрольний урок.

I курс, II семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в першому семестрі.
2. Навички роботи головного резонаторного апарата при довгому, розтягнутому диханні, у нижньому регістрі.
3. Вправи на одному звуці, чергуючи голосні “і, е, а, о, у, е, а, о, у”, вибудовуючи максимально рівний звуковий ланцюжок.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Вибудовування правильної резонаторної позиції в середньому регістрі.
6. Робота над вправами в нижньому регістрі, зберігаючи головне резонаторне звучання.
7. Практичне з'єднання (перехід) нижнього та середнього регістра.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Принципи роботи верхнього резонатора. Як не допустити горлове звучання і як усунути неправильні навички звукоутворення?
10. Робота над вправами у всіх трьох регістрах, звертаючи особливу увагу на роботу дихання та резонаторів.
11. Вправи для наробітку чистоти інтонації, за допомогою співу хроматичних гам.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Основні принципи роботи над звуком, навички правильної вокалізації голосних.
14. Атака звуку та робота дихання при правильній звукоподачі.
15. Робота над зміцненням дихальних м'язів.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Сила звуку. Як оволодіти майстерністю керування силою вокального звучання?
18. Регістровий поріг.
19. Голосові зв'язки як інструмент звукових та співочих прийомів.
20. Контрольний урок.

II курс, III семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи для тренування м'язів дихання.
3. Знайомство з елементами джазового співу.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над близькою позицією за допомогою вправ на англійський звук “N” (відкривши рот, прикрити коренем язика носоглотку).
6. Основи фальцетного звукоутворення. Спів вправ, акордів уверх і вниз, на одній ноті з використанням англійського рахунку.
7. Виконання вправ та уривків мелодій з використанням вокального прийому “скет” (спів на різні склади: та-ба-да й ін., що надають голосу інструментального звучання).
8. Практична робота над репертуаром.
9. Вокальний прийом “скет” з використанням англійських слів.
10. Робота над розширенням діапазону за допомогою вправ “скет”.
11. Усунення форсованого горлового звучання при фальцетному співі.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Робота над вирівнюванням регістрів, за допомогою вправ на глісандо.
14. Розширення діапазону за допомогою співу, у різних регістрах використовуючи переходи в резонаторних порогах.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Робота над близьким, польотним, вокальним звуком.
17. Контрольний урок.

II курс, IV семестр (20 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Тренування м'язів дихання.
3. Зміцнення дихання за допомогою фонетичного комплексу вправ.
4. Практична робота над репертуаром.
5. Робота над нижнім резонаторним відділом.
6. Принципи вокалізації в середньому регістрі.

7. Зміцнення опори звуку у верхній ділянці діапазону.
8. Практична робота над репертуаром.
9. Робота над вирівнюванням реєстрових порогів.
10. Трахея та її функції.
11. Розвиток джазово-вокальної техніки, за допомогою вправ у швидких та повільних темпах.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Спів на стакато для твердого відчуття роботи дихання.
14. Робота над пошуком раніше невідомих відчуттів, при високій (носовій) позиції звуку та нижньореберному (широкому, розтягнутому) диханні.
15. Уміння володіти своїми м'язами ротоглоткового рупора.
16. Практична робота над репертуаром.
17. Вправи на розвиток джазової техніки з використанням придихової атаки звуку.
18. Активна робота дихання для розвитку верхнього діапазону.
19. Зміцнення навичок роботи в джазовій манері співу.
20. Контрольний заліковий урок (диференційний).

III курс, V семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу, вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи на зміцнення дихальних м'язів.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Робота над удосконаленням джазової вокальної техніки.
5. Принципи роботи джазової техніки в співі на крещендо та димінуйендо.
6. Динаміка в музиці вокально-джазового виконання.
7. Практична робота над репертуаром.
8. Розвиток ритмічних навичок у виконанні джазового вокалу.
9. Віртуозні варіації у виконанні джазового вокалу.
10. Практична робота над репертуаром.
11. Використання різної динаміки і складних ритмів у джазовому вокалі.
12. Розвиток діапазону за допомогою джазових прийомів.
13. Артикуляція в естрадному вокалі.

14. Практична робота над репертуаром.
15. Правильний вдих та видих для вірного розподілу дихання до кінця фрази.
16. Навички вірного фразування та виразності творів, що виконуються.
17. Контрольний урок.

III курс, VI семестр (17 годин)

Теми на кожен урок:

1. Коротке повторення основного матеріалу вивченого в минулому семестрі.
2. Вправи на зміцнення дихальних м'язів.
3. Практична робота над репертуаром.
4. Робота над емоційним виконанням вокальної музики.
5. Уміння тримати корпус тіла відповідно до емоційних вимог творів, що виконуються.
6. Практична робота над репертуаром.
7. Робота над музикальністю, виразністю виконання.
8. Інтелектуальне розумне поводження на сцені.
9. Практична робота над репертуаром.
10. Навички роботи над образом, повідомлення текстового змісту.
11. Культура виконання естрадного репертуару.
12. Практична робота над репертуаром.
13. Методи самостійної роботи над образом творів.
14. Самостійне осмислення творів, що виконуються.
15. Практична робота над репертуаром.
16. Вміння мати самостійний творчий підхід до кожного твору, створюючи свій образ.
17. Заліковий урок.

Рекомендації до самостійної роботи студентів

Програма розрахована на професійний педагогічний виховний процес роботи зі студентами. Саме тому на початковому рівні занять зі студентами не рекомендуються самостійні заняття з голосовим апаратом, тому що некомпетентні студенти можуть пошкодити собі голосовий апарат та дістати різноманітні хвороби голосових зв'язок.

Але саме на цьому етапі рекомендується тренувати дихальні м'язи фізичними вправами. Студенти самостійно можуть тренувати прес, дихати на папір, утримуючи його на дзеркалі. Тримати папір перед собою і дихати на нього, щоб отримати 45 градусів (до кінця видиху повітря), слідкуючи, щоб папір не колихався. Мета цих вправ – добитись міцно-го вокального дихання та правильної сценічної мови.

Студенти можуть, не співаючи, розвивати техніку мовної дикції. Вивчаючи скоромовки, маленькі вірші та вимовляючи їх в особливому ритмі та змінюючи темпи, в той же час виконувати прості фізичні вправи. Наприклад:

Резинову Зину купили в магазині,
Резинову Зину в корзині принесли.
Она была резиной, резиновая Зина,
Упала из корзины, измазалась в грязи.

Сшит колпак не по-колпаковски,
Вылит колокол не по-колоколовски.
Надо колпак переколпаковать, перевыколпаковать.
Надо колокол переколоколовать, перевыколоколовать.

Стоит поп на копне, колпак на попе,
Копна под попом, поп под колпаком.

Бык тупогуб, тупогубенький бычок.
У быка бела губа была тупа.

Коли студенти починають володіти звуковідтворенням, диханням, вірною вокальною позицією, починають аналізувати співочий звук, наскільки він вірний, тоді можна самостійно вивчати вокалізи чи тренувальні вправи.

Студенти старших курсів можуть самостійно вивчати вокальні твори, вносячи до них свої емоції, свій художній образ.

Рекомендований репертуар

Репертуар може бути дуже різноманітним. Вибір пісень, романсів або арій повинен бути окремо для кожного голосу, для кожної манери співу, високих або низьких голосів, жіночих чи чоловічих, та рівня вокально-музичної підготовки (рекомендований навчальний репертуар, представлений нижче, може доповнюватись та змінюватись на розсуд педагога).

Жіночі голоси Академічна манера *Soprano:*

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”
- О. Сурова. “Дівоча пісня”
- Українська народна пісня “Ой піду я до млина”
- Українська народна пісня “Ой зав’яла червона калина”
- Російська народна пісня “Я калинушку ломала”

II курс

- Вокальні вправи
- П. Майборода, А. Малишко. “Колискова”;
- Українська народна пісня “Ой не світи, місяченьку”;
- Лисенко. Дует: “Пливе човен”

III курс

- Вокальні вправи
- С. Рахманінов: ліричні романси “Острівок”, “Сон”, “Полобила я на печаль свою”;
- Гулак-Артемівський: романс Оксани з опери “Запорожець за Дунаєм”, “Місяць мій ясний” та сцена Оксани “Ангел ночі над землею”.

Mezzo-soprano:

I курс

- Вокальні вправи.
- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Укр. нар. думка. “Кажуть люди, що щаслива” (збір. Коципинського).
- І. Поклад, Ю. Рибчинський. “Чарівна скрипка”.
- І. Поклад, Ю. Рибчинський. “Зелен-клен”.

II курс

- Вокальні вправи.
- Лисенко. Дуєт “Пливе човен”.
- Рос. нар. пісня “У зари-то у зореньки” обр. Коципинського.
- Гурільов. Романс “И скучно и грустно”.

III курс

- Вокальні вправи.
- А. Даргомьжский, Ю. Лермонтов. “Мне грустно”.
- Гурілієв. “Матушка-голубушка”.
- А. Даргомьжский. Романс “Я всё ещё его люблю”.

Оперна манера

Soprano:

I курс

- Зейдлер. “Вокалізи”.
- Ф. Шопен, В. Витвицкий. “Желание”.
- Українська народна пісня “Чи я в лузі не калина була”.
- Українська народна пісня “Пливе човен”.
- Українська народна пісня “Ой джигуне, джигуне”.
- Українська народна пісня “Гуде вітер вельми в полі”.

II курс

- Конконе. “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- М. И. Глінка. “Жаворонок”.
- Варламов. “Красный сарафан”.
- Українська народна пісня “Гуде вітер вельми в полі”.

III курс

- Вокальні вправи.
- А. Даргомьжский. Песня Ольги из оперы “Русалка”.
- М. Лисенко. Дві пісні з опери “Нагалка Полтавка”: “Віють вітри, віють буйні”, “Ой я дівчина полтавка”.

Mezzo-soprano:

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”.

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. М. Лисенка. “Чумарочка рябесенька”.
- Українська народна пісня “Ой ходила дівчина бережком”.

II курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Чом, чом не прийшов”.
- Українська народна пісня “Чого мені тяжко”.
- Ревуцький. “Не питай, чого в мене заплакані очі”.

III курс

- Вокальні вправи.
- Римський-Корсаков. Третя пісня Леля з опери “Снігуронька”.
- Українська народна пісня “Чого мені тяжко”.
- Степовий. “Три шляхи”.
- Вівальді. “Domine deys”.
- В. К’яр. “Гордая прелесть осанки”.

Народна манера

Soprano:

I курс

- Фонопедичні вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Лугом іду, коня веду”.
- Українська народна пісня “Ой ходила дівчина бережком”.
- Українська народна пісня “Ой за гаєм, гаєм”.
- Українська народна пісня, обр. К. Домінченка. “Марина”.

II курс

- Фонопедичні вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Ой у вишневому садочку”.
- Українська народна пісня “А я в батька росла”.
- Українська народна пісня “Із-за гори кам’яної”.

III курс

- Фонопедичні вокальні вправи.
- А. Драгомирецький, О. Чухрай. “Село на долині”.
- А. Святогоров, С. Галябарда. “Журавлі”.

Mezzo-soprano:

I курс

- Фонопедичні вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Ой у вишневому садочку”.
- Українська народна пісня, обр. К. Домінченка. “Марина”.
- Українська народна пісня “Ой вербо, вербо”.

II курс

- Фонопедичні вокальні вправи.
- А. Драгомирецький, Р. Бабич. “Хлопці кучеряві”.
- Українська народна пісня “Глибока кирниця”.

III курс

- Фонопедичні вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Ой ти знав, на що брав”.
- Українська народна пісня “Ой ти, гарний Семене”.
- Українська народна пісня “Ой чом не прийшов”.

Естрадна манера

Soprano:

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Била мене мати”.
- Українська народна пісня, обр. П. Журбенка. “Ой устану ранесенько”.
- Г. Татарченко, А. Демиденко. “Україночка”.

II курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Укр. нар. пісня, Т. Шевченко, обр. Д. Балковського. “Нащо мені карі очі”.
- Р. Квінт, В. Куровський. “Одна калина”.

III курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- М. Мозговий “Моя земля”.
- Українські естрадні пісні: “Водограй”; “Гай, зелений гай”, “Голуби”.

Mezzo-soprano:

I курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- М. Хоменко, Д. Швець. “Червона калина”.

II курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- В. Верменич, А. М’ясківський. “На калині мене мати колихала”.

III курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Українські естрадні пісні: “Горицвіт”; “Край, мій рідний край”, “Зачаровані слова”.

Чоловічі голоси
Академічна манера

Tenor:

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- Гурілієв, Б. Бахтурин. “Пісня ямщика”.
- Українська народна пісня “Ой чий то кінь стоїть”.

II курс

- Вокальні вправи.
- М. Глінка, В. Забіла. “Не щебечи, соловейко”.
- Російська народна пісня, обр. А. Живцова. “Степь да степь кругом”.

III курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. Скорохода. “Вечір на дворі”.

Bariton:

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. М. Васильченка. “Летить галка через балку”.

II курс

- Вокальні вправи.
- П. Майборода, А. Малишко. “Рідна мати моя”.
- Українська народна пісня “Несе Галя воду”.

III курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, сл. Т. Шевченка. “Як умру, то поховайте”.
- Українська народна пісня, обр. П. Майбороди. “Та забіліли сніги”.

Оперна манера

Tenor:

I курс

- М. Маркезі “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. Лисенка. “Там, де Ятрань круто в’ється”.
- Українська народна пісня “Карії очі, чорнії брови”.

II курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Сонце низенько, вечір близенько”.
- Українська народна пісня “Ніч яка місячна”.

III курс

- Вокальні вправи.
- М. Лисенко, М. Старицький. “Вечір”.
- М. Лисенко. Арія Петра з опери “Наталка Полтавка”.

Bariton:

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. Б. Лятошинського. “Ой на гору козак воду носить”.

II курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. Ю. Соколовського. “Місяць на небі”.
- Українська народна пісня, сл. М. Петренка. “Дивлюсь я на небо”.

III курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. С. Людкевича. “Ой ти, дівчино, зарученая”.
- Українська народна пісня, сл. Т. Шевченка, обр. В. Косенка. “Реве та стогне Дніпр широкий”.

Народна манера

Tenor:

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Ой на горі два дубки”.
- Українська народна пісня “Грицю, Грицю, до роботи”.

II курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. Г. Цицалюка. “Вечір на дворі”.
- Українська народна пісня, обр. В. Таловирі. “По садочку ходжу”.
- Українська народна пісня “Ой гай, мати”.

III курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, обр. Лятошинського. “Козака несуть і коня ведуть”.
- Українська народна пісня “Та не жур мене моя мати”.

Bariton:

I курс

- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, сл. Шевченка. “По діброві вітер віє”.

II курс

- Вокальні вправи.
- Українська народна пісня, сл. М. Петренка. “Де Крим за горами”.
- Українська народна пісня “Цвіте терен”.

III курс

- Вокальні вправи.
- С. Гулак-Артемівський “Стоїть явір над водою”.
- Українська народна пісня, сл. М. Петренка, обр. В. Заремби. “Дивлось я на небо”.

Естрадна манера

Tenor:

I курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Франц Абт. “Вокалізи”.
- Українські естрадні пісні “Чорнобривці”, “Закохав мене вечір”.

II курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Українська народна пісня “Ой ти дівчино, з горіха зерня”.

III курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Українська народна пісня “За Сибіром сонце сходить”.
- Українська народна пісня, обр. Степаненка. “Ой там за Дунаєм”.

Bariton:

I курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Українська народна пісня “П’є журавка воду”.
- Ю. Антонов, Г. Поженян. “Маки”.

II курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Українські естрадні пісні “Білі нарциси”, “Два кольори”.

III курс

- Естрадно-джазові вокальні вправи.
- Українські естрадні пісні “Краю мій лелечий, сторона моя”, “Пахне м’ята”.

Список рекомендованої літератури

1. Авторська програма хору “Скворушка” кандидата мистецтвознавства Іванової Ю. М., Яхно О. І., Щербенко Л.
2. Авторська програма естрадного вокального ансамблю “Воздушный шар”, керівник Мартинова Н.
3. Аналіз специфіки музичних здібностей співака // Проблеми сучасного мистецтва і культури. Мистецтвознавство та професійна освіта. Зб.наук.праць. – К., 1998. – 0,25 друк. арк.
4. Вплив міжособистісного спілкування на формування професійних навичок співака-початківця // Проблемы взаимодействия музыкальной науки и учебного процесса. Сб. науч. материалов: Вып. 2-й. – Харьков: ХГИИ, 1995. – 0,25 друк.арк.
5. До проблеми вокально-творчого спокою у вихованні співака // Проблемы взаимодействия музыкальной науки и учебного процесса. Сб. науч. материалов. – Харьков: ХГИИ, 1994. – 0,25 друк.арк.
6. Основа вокальної методики. Посібник: – Москва, 1968. Професор, викладач кафедри сольного співу Харківського інституту мистецтв ім. Котляревського Гребенюк Н. Є.:
7. Проблеми мислення у структурі музичних здібностей співака // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти. Наук.-метод. збірник: Вип. I. – Харків: ХДІМ, 1995. – 0,25 друк.арк.
8. Проблеми методики формування вокально-виконавських навичок у співаків-початківців // Проблеми сучасного мистецтва і культури. Проблеми професійної педагогіки та виховання. Зб.наук.праць. – К., 1998. – 0,25 друк. арк.
9. Програма “Постановка голосу” для училища культури, спеціалізація “Народне пісенне мистецтво”. / Укладач Чурилов В. І. Збірник авторських програм, Харків 93р. – Харк. обл., м. Лозова, 2002.
10. Прокопова С. М. Авторська програма для хорових колективів Харківського інституту мистецтв ім. Котляревського.
11. Школа співу Гарсія. – Москва, 1967.
12. Юдін. Формування голосу співака. – Москва, 1962.
13. Егорова А. М. – Гигиена голоса и его физиологические основы. – М.: Музгиз, 1962.
14. Емельянов В. В. – Развитие голоса. координация и тренинг. – Спб: Лань, 2000.